

บทที่ 3

ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งการนำเสนอเป็น 5 หัวข้อ ตามมุมมอง (approach) และประเด็นวิเคราะห์ (research question) ของงานวิจัย ดังนี้

- 1) สวน : จากราชสำนักถึงชนชั้นกลาง
- 2) สวน : พื้นที่บ้านที่เลื่อนไหลและไม่ตายตัว
- 3) สวน : การบริโภครวมชาติ
- 4) บ้านและสวน : เวทีแสดงค่านิยมและวัฒนธรรม
- 5) บ้านและสวน : รูปแบบการใช้ชีวิตของชนชั้นกลาง

จากนั้น ในตอนท้ายบท ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงการสำรวจงานวิจัยที่ใช้แนวการวิเคราะห์ชนชั้น รสนิยม และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ รวมทั้งสรุปการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนงานศึกษาสวนที่เชื่อมโยงสวนกับประเด็นทางสังคมทำให้ผู้ศึกษาพบว่างานศึกษาในประเด็นดังกล่าวมีวิธีการศึกษาอยู่สองแนวทาง นั่นคือ การศึกษาด้วยมุมมองทางประวัติศาสตร์ (historical continuity) และ การศึกษาด้วยมุมมองทางสังคมศาสตร์

การศึกษาศวนด้วยมุมมองทางประวัติศาสตร์ (historical continuity) มีแนวโน้มในการมองว่า เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนไป สวนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มุมมองนี้เป็นมุมมองที่นักพฤกษศาสตร์ นักศึกษาศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ และนักออกแบบ เช่น นักออกแบบภูมิทัศน์ ภูมิสถาปัตย์ ฯลฯ นิยมใช้ในการศึกษาศวน

การศึกษาศวนด้วยมุมมองทางประวัติศาสตร์ทำให้เราเข้าใจถึงที่มาและเห็นถึงความคิดเกี่ยวกับสวนที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทยและกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก การศึกษาด้วยมุมมองนี้จึงทำให้เราเห็นภาพความต่อเนื่องของสวนในสังคมไทยที่โยงกับพื้นที่ของกษัตริย์ในอดีตและสวนที่โยงกับพื้นที่ของชนชั้นกลางในปัจจุบัน

สวน : จากราชสำนักถึงชนชั้นกลาง

ในอดีตพื้นที่ในบริเวณบ้านของคนไทยไม่ใช่สถานที่สำหรับการจัดสวนสวยงามแต่อย่างใด เนื่องจากคนไทยสมัยก่อนมีความเชื่อว่าควรปลูกเรือนอยู่แต่พอเหมาะพองามเท่านั้น การตกแต่งประดับให้เลอเลิศจึงเกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่ของวัด (สันติ ฉันทวิลาสวงศ์ 2540 : 132-133) แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปสวนจึงเข้ามาอยู่ในพื้นที่บ้านของคนไทย โดยเฉพาะบ้านของชนชั้นกลางในปัจจุบัน

การค้นคว้าที่มาที่ไปของสวนในสังคมไทยนั้น ประวัติศาสตร์สวนที่เก่าแก่ที่สุดที่ผู้ศึกษาสามารถสืบค้นได้คือ สวนในสมัยสุโขทัย ตามข้อสันนิษฐาน สวนเพื่อการตกแต่งสถานที่นั้นเกิดขึ้นบ้างแล้วในสมัยสุโขทัย แต่ยังคงเป็นสวนที่มนุษย์มิได้เข้าไปจัดการและควบคุมในทุกพื้นที่ ยังคงปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาติบ้าง สวนถูกใช้เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ผู้คนยังคงเน้นที่การใช้ประโยชน์จากต้นไม้แต่ละต้นในสวน นอกจากนี้ สวนยังเป็นพื้นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของพระมหากษัตริย์และพระพุทธรศาสนาจึงไม่พบสวนในบริเวณบ้านเรือนของประชาชนในยุคสุโขทัย (ประเวศ ไชยวงศ์ 2538 : 6, ชวลิต ดาบแก้ว และ สุกดาวดี เหมทานนท์ 2542 : 11)

ต่อมาในสมัยอยุธยา เมื่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเข้มแข็งขึ้น สวนขนาดใหญ่ถูกสร้างขึ้นในวังของพระเจ้าแผ่นดินที่เรียกว่า พระราชอุทยานสวน เช่น สวนหลวงสบสวรรค์ เมื่อสวนสร้างขึ้นเฉพาะเป็นพื้นที่ส่วนพระองค์ สวนจึงเป็นตัวแสดงอภิสิทธิ์ (prestige) ของชนชั้นกษัตริย์ (ไชแสง ศุขะวัฒน์ 2538 : 26) และเป็นพื้นที่แสดงระยะห่างระหว่างชนชั้นกษัตริย์และประชาชน

จุดเริ่มต้นที่สำคัญของการรับอิทธิพลของการจัดสวนแบบตะวันตกเกิดในรัชสมัยของพระนารายณ์มหาราช สวนในพระราชวังจึงเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบและองค์ประกอบของสวนแบบตะวันตกที่เน้นการจัดการธรรมชาติและเพิ่มองค์ประกอบของสวนด้วยวัสดุตกแต่ง มีการสร้างน้ำพุ ฝีมือบาทหลวงและนายช่างชาวยุโรปเป็นครั้งแรกในสังคมไทย รวมทั้งมีการนำพันธุ์ไม้ต่างถิ่นจากยุโรปเข้ามาปลูกในพระราชวัง (ไชแสง 2538 : 47-49) ด้วยองค์ประกอบสวนที่ประชาชนทั่วไปไม่สามารถที่จะเข้าถึงและไขว่คว้ามาครอบครอง สวนของพระมหากษัตริย์จึงมีความโดดเด่นเพื่อรองรับความมีอภิสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์มากขึ้นกว่าเดิม

ในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ.2325-2352) ทรงโปรดให้สร้างสวนและพระราชวังให้งดงามเพื่อเป็นแสดงถึงพระราชอำนาจและแสดงว่าบ้านเมืองได้กลับเข้าสู่สภาพดีอีกครั้ง จึงโปรดให้สร้าง “สวนขวา” และ “สวนซ้าย” ในพระบรมมหาราชวัง และให้คงลักษณะของพระราชวังหลวงที่กรุงศรีอยุธยาเอาไว้ ภายในสวนมีการสร้างภูเขาจำลอง

สระน้ำที่ปลูกบัวนาพันธุ้ รวมทั้งตำหนักกลางสระน้ำหรือพระที่นั่งเย็นในสวนเพื่อเป็นที่ประทับ
สำราญพระราชหฤทัย (ไชแสง 2538 : 75-78)

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) สวนยังคงเป็นพื้นที่ใน
การแสดงถึงอำนาจของพระมหากษัตริย์ ดังจะเห็นจากการรับสั่งให้นำหินจากหัวเมืองเขมรและหัว
เมืองพม่ามาไว้ตกแต่งสวน “สวนขวา” และ “สวนซ้าย” (แน่น้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว., ไชแสง ศุขะ
วัฒน์ และ ผุสดี ทิพทัส : 2531)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2394) การแสดงถึงพระ
ราชอำนาจผ่านสวนในพระราชวังถูกนำไปอ้างอิงกับความยิ่งใหญ่ของประเทศจีน สวนตามพระ
ประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเป็นสวนกระบวนจีน ซึ่งมีการเล่นพันธุ์ไม้
แคระ สวนถาด การใช้กระถางและอ่างเคลือบจากเมืองจีน เจ้านาย ขุนนาง ตลอดจนคนไทยผู้มี
ฐานะดีจึงพลอยชื่นชมศิลปะแบบจีนและของจีนตามพระราชนิยมของพระมหากษัตริย์ตามไปด้วย
(ไชแสง 2538 : 80)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้เอง สวนเริ่มเข้ามาอยู่ในพื้นที่บ้านมากขึ้น แต่จำกัดอยู่ใน
เฉพาะบ้านของผู้มีอันจะกินหรือคฤหาสน์ซึ่งมักจัดสวนที่เรียกว่า “สวนบนนอกเรือนชาน” ซึ่งเป็น
สวนไม้กระถางวางอยู่นอกชานบ้านที่เฉพาะปลูกไม้ประจำถิ่นของคนไทย เพราะไม้ต่างถิ่นยังเป็น
ของหายากในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังมีการปลูกไม้ตัดที่เริ่มเป็นที่นิยมจากกลุ่มพระภิกษุ แล้ว
ตามมาที่ในวังเจ้านาย และตามมาที่ราษฎรทั่วไปที่มีฐานะดี (ไชแสง 2538 : 78-79)

ในยุครัตนโกสินทร์ตอนกลาง (รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึง
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ซึ่งเป็นยุคที่ตรงกับยุคล่าอาณานิคมของชาวตะวันตก
และเป็นยุคที่ประเทศไทยเปิดประตูรับความคิดความเชื่อแบบตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มที่ การจัด
สวนในสมัยดังกล่าวจึงได้รับอิทธิพลจากตะวันตกซึ่งเป็นชาติที่เป็นต้นกำเนิดวัฒนธรรมการจัดสวน
อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสนพระทัยในพันธุ์ไม้ต่างถิ่นและวิธีการจัดตกแต่งสวนแบบ
ชาวตะวันตกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้เกิดการจัดสวนในรูปแบบของ
“วะนะ” หรือ “สวนป่า” หรือ “ปาร์ค” ที่มียอดเขา ถ้ำ น้ำตก ธารน้ำ มีการตกแต่งสถานที่ต่างๆด้วย
ไม้นานาพันธุ์ ประดับด้วยน้ำพุและตุ๊กตาหินอ่อน การก่อขอบปูนลวดลายเรขาคณิตแบบฝรั่งเศส
การปลูกต้นไม้ตกแต่งตามแนวยาวขนานไปกับถนนแบบ “อเวนิว (Avenue)” ดังเช่น สวนใน
พระราชวังสำหรับตากอากาศชื่อพระจุฑาธุชราชฐาน (ป.มหาพันธ์ 2540 : 16 -17 ; วันดี รักษาติ
สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2550) พระราชอุทยานสราญรมย์ พระราชวังในสวนสุนันทา เป็นต้น
สวนสวนในบ้านเรือนนั้น เป็นสวนที่อยู่ในพื้นที่บ้านของเหล่าขุนนาง (นันทา วรเนติวงศ์ (แปล)

2535 : 398-399 อ่างใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ : 101) ซึ่งมีรูปแบบสวนซึ่งเป็นที่นิยมเป็นสไตล์อิตาเลียนบาร็อคซึ่งเข้ากับบ้านปูนแบบตะวันตกที่เพิ่งเข้ามาในสมัยนั้น

สวนในบ้านของชนชั้นสูงไทยจึงเกิดขึ้นจากการเลียนแบบธรรมเนียมในการจัดสวนของกษัตริย์ซึ่งรับเอาแนวคิดดังกล่าวมากจากตะวันตก ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างจากประเทศเพื่อนบ้านอย่าง สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ที่รับวัฒนธรรมการจัดสวนมาจากการที่เจ้าอาณานิคมเข้ามาสร้างบ้านพร้อมกับแปลงต้นไม้และสนามหญ้าในพื้นที่ของตนเอง (Warren 1991 : 14 ; ธนาศรี สัมพันธ์รักษ์ 2549 : 116)

อย่างไรก็ตาม ความคิดเรื่องสวนเพื่อการตกแต่งก็ยังมีได้ส่งอิทธิพลไปถึงพื้นที่ส่วนตัวหรือบ้านของสามัญชนมากขึ้น สามัญชนทั่วไปต่างปลูกต้นไม้เพื่อใช้ประโยชน์ใช้สอย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการสูดดมกลิ่นหอม เพื่อนำความชื้นคืนมาสู่ตนเองตามความเชื่อเรื่องไม้มงคล เพื่อนำไปเป็นอาหาร เพื่อทำเป็นยารักษาโรค เป็นต้น พวกเขาไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ตำแหน่งของการปลูกต้นไม้หรือองค์ประกอบอื่นๆในสวน ไม่มีใครต้องการปลูกต้นไม้ในสวนเพื่อการจัดแต่งภูมิทัศน์ของบ้านเท่าใดนัก (Warren 1991 : 14 ; ธนาศรี 2549 : 116)

จนกระทั่ง รัชสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือยุคสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง (ช่วง พ.ศ. 2457-2462) ซึ่งเป็นช่วงที่คนไทยปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตตามแบบตะวันตกมากขึ้น สวนตามแบบตะวันตกจึงเริ่มแพร่กระจายจากบ้านหรือวังของชนชั้นขุนนางลงมาสู่บ้านของประชาชนมากขึ้น รูปแบบสวนก็เปลี่ยนไปตามรูปแบบบ้านที่เปลี่ยนไป จากเดิมที่เคยเป็นสวนกระถางนอกชานของเรือนไม้ยกพื้นสูงก็เปลี่ยนมาใช้บริเวณหน้าบ้านหรือห้องรับแขกของบ้านตึกและบ้านปูนที่สร้างติดพื้นดิน (ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา 2523 อ่างใน ธนาศรี 2549 : 15) เกิดการขุดสระในบริเวณบ้านเพื่อประโยชน์ด้านความสวยงามและเพื่อกิจกรรมการพักผ่อนมากกว่าการใช้ประโยชน์จากน้ำในลำคลอง (ธนาศรี 2549 : 15)

ต่อมาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (หลัง พ.ศ.2488) ได้เกิดแผนนโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นไปยังภาคอุตสาหกรรม เมื่อประเทศไทยเปิดรับวัฒนธรรมและเทคโนโลยีจากชาติตะวันตกมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การเดินทางไปศึกษาต่างประเทศเป็นเรื่องง่ายขึ้น มีชาวต่างชาติเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองไทยมากขึ้น รูปแบบการจัดสวนที่หลากหลาย พืชพันธุ์ วัสดุ รวมทั้งเทคนิคใหม่ๆจากต่างประเทศจึงหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง หลังจากนั้นมาการจัดสวนในบ้านประชาชนทั่วไปก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น เริ่มมีความตื่นตัวและมีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการเก็บสะสมพรรณไม้และการจัดสวน ยกตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ.2510 มีการจัดประกวดแบบสวนในงานแสดงประจำปีของสมาคมพฤกษชาติแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (บุเรศร, หลวง

2510 : 24) ในปี พ.ศ.2517 มีการก่อตั้งชมรมไม้ประดับของกลุ่มนักปลูกเลี้ยงไม้ประดับ (ซึ่งในจำนวนพันธุ์ไม้เหล่านั้นมีพันธุ์ไม้หลายชนิดที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ) ก่อนที่จะพัฒนาขึ้นเป็นสมาคมไม้ประดับแห่งประเทศไทย (สมป.) ในปี พ.ศ.2518 โดยมีหม่อมราชวงศ์ พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ดำรงตำแหน่งเป็นนายกสมาคม ต่อมาในปี 2520 สมาคมก็ได้จัดงานขึ้นเป็นครั้งแรกในวังสวนผักกาด ผู้ที่เข้ามาร่วมงานคือนักเล่นต้นไม้ที่นำพรรณไม้ใหม่ๆ มาอวดโฉมแลกเปลี่ยนกัน (อุไร จีรรมงคลการ 2549 : 23-24)

นับตั้งแต่นั้นมา สวนในบ้านของประชาชนทั่วไปก็เป็นรูปเป็นร่างและเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในยุคแรกของการเติบโตนั้น เรื่องของคอนเซ็ปต์ (concept) หรือ ทิม (theme) ของสวนจึงยังไม่ใช่เรื่องสำคัญแต่เน้นที่สวนเพื่อการแสดงพืชพรรณเป็นหลัก การจัดตกแต่งสวนบ้านให้สวยงามก็ยังคงอยู่เคียงอยู่ในวงจำกัด การจ้างนักออกแบบสวนมาออกแบบจึงเป็นเรื่องใหญ่สำหรับผู้คนสมัยนั้น (ธนาศรี 2549 : 15)

สวนที่นิยมจัดขึ้นในสมัยนั้น (ช่วง พ.ศ. 2520-2529) จึงเป็นสวนที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น สวนญี่ปุ่น สวนโรมัน รวมทั้งสวนป่าโปร่ง (ธนาศรี 2549 : 19 ; วัชรพร 2549 : 177)

สวนญี่ปุ่นที่จัดนิยมขึ้นในสมัยนั้นได้รับความนิยมต่อเนื่องมาตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2510 ดังจะเห็นได้จากการจัดโชว์สวนญี่ปุ่นในงานของสมาคมพฤกษชาติแห่งประเทศไทย การเขียนตำราสอนทำสวนญี่ปุ่น (ปิติ โชติศาสิกร 2510 : 25-37)

แบบสวนญี่ปุ่นในงานประจำปีของสมาคมพฤกษชาติแห่งประเทศไทย (ปิติ โชติศาสิกร, 2510, น.25)

เช่นเดียวกับสวนโรมันที่นิยมจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมบาร์มีบ้าน โดยเน้นที่องค์ประกอบตามหลักศิลปะทั้งในเรื่องของสีและรูปทรงพุ่มไม้ต้นไม้อายุยืนยาวและสนามหญ้าเรียบกว้าง พร้อมกับตกแต่งสวนด้วยงานประติมากรรมอย่างรูปปั้นผู้หญิงสาวสีขาวยาวและเด็กผู้ชายตัวน้อยยืนฉี่และอ่างน้ำพุเลียนแบบศิลปะยุโรปในสไตล์โรมันหรือสไตล์หลุยส์ที่ที่หรูหรา (ธนาศรี 2549 : 20,36)

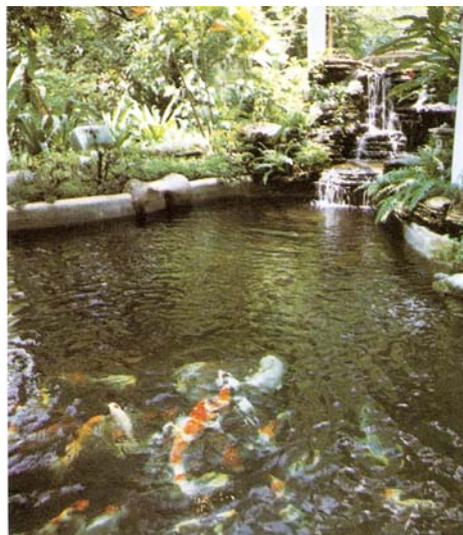

สวนไม้พุ่มตัดแต่งบริเวณเนินสนามหญ้า
ในบ้านผู้มีฐานะ (ธนาศรี, 2549, น.20)

สวนประติมากรรมแบบโรมันที่มีศาลาโดม และเชิงบันได
ที่ตกแต่งด้วยตุ๊กตาผู้หญิง (ธนาศรี, 2549, น.21)

สวนสไตล์สุดท้ายที่ได้รับความนิยมสมัยนั้นคือ สวนป่า (สวนที่เน้นไม้ให้ร่มเงา) ซึ่งมักจัดสวนควบคู่กับการทำบ่อปลาและน้ำตกที่ประดับด้วยก้อนหินธรรมชาติขนาดใหญ่เพื่อเป็นมุมพักผ่อนให้กับสมาชิกในบ้าน สวนปลาที่นิยมนำมาเลี้ยงในบ่อน้ำคือ ปลาการ์ตูน ซึ่งเป็นปลาที่ได้รับความนิยมมากจนกระทั่งมีการจัดประกวดและมีการปั่นราคาให้สูงกว่าความเป็นจริง อย่างไรก็ตามการจัดสวนป่าในยุคนี้ยังเป็นสวนป่าที่มีไม้พุ่มตัดแต่งผสมอยู่ เนื่องจากเป็นสวนป่าที่ได้รับอิทธิพลของสวนประติมากรรมอยู่ด้วย (ธนาศรี 2549 : 23-29)

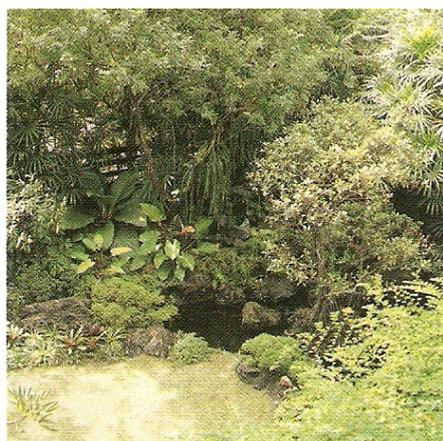

สวนป่าโปร่งที่มีน้ำตกเลียนแบบ
ธรรมชาติและบ่อปลาคาร์พ
(ธนาศรี, 2549, น.30)

ในยุคต่อมา (พ.ศ.2530-2539) สวนเริ่มกลายเป็นตัวแทนของธรรมชาติที่คนเมืองโยยหา นอกจากนี้ยังมีวัสดุก่อสร้างใหม่ๆที่เกี่ยวข้องกับสวนออกมาวางขายมากขึ้น ความสนใจในเรื่องสวนของคนไทยในสมัยนั้นจึงไม่ใช่แค่เรื่องของต้นไม้เช่นในยุคก่อน (ธนาศรี 2549 : 54) บ้านที่จัดสวนไม่ได้มีเฉพาะบ้านที่มีฐานะดีเท่านั้น การจัดสวนเริ่มแผ่ขยายมาถึงชนชั้นกลางมากขึ้น แต่สวนที่ออกแบบและจัดโดยนักออกแบบสวนยังคงเป็นสวนในบ้านขนาดใหญ่หรือที่สาธารณะ สวนในบ้านขนาดเล็กส่วนใหญ่เจ้าของจะจัดกันเองโดยอาศัยการศึกษาแนวทางจากสวนสวยๆที่นักจัดสวนได้จัดไว้เป็นต้นแบบเสียมากกว่า (ธนาศรี 2549 : 54 ; อุไร 2549 : 152)

เศรษฐกิจที่รุ่งเรืองช่วยทำให้ผู้คนมีฐานะการเงินหันมาสนใจกับเรื่องความสวยงามของสวนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันการทำงานหนักเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ที่สูงก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เจ้าของบ้านต้องการสวนเพื่อเป็นที่พักผ่อนใกล้ๆตัวมากขึ้น (ธนาศรี 2549 : 54)

ในระยะแรกของช่วงนี้ การจัดสวนแบบประดิษฐ์ปนกับสวนป่าโปร่งและสนามหญ้าเรียบกว้างเป็นสไตล์ที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับอยู่มาก แต่รูปแบบก็เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนสามารถสังเกตเห็นได้ อย่างแรกคือ องค์ประกอบของสวนที่เปลี่ยนไปเรื่อยๆ ต้นไม้ที่โดดเด่นในสวนบ้านสมัยนั้น เช่น ต้นเข็มเชียงใหม่ ไทรทอง และกุหลาบวาเลนไทน์ค่อยๆหายไป องค์ประกอบสไตล์หลุยส์และโรมันยังคงเป็นที่นิยมในระยะแรกๆก่อนที่จะคลายความนิยม และถูกสวนป่า สวนธรรมชาติและสวนทรอปิคอลเข้ามาแทนที่อย่างค่อยเป็นค่อยไป

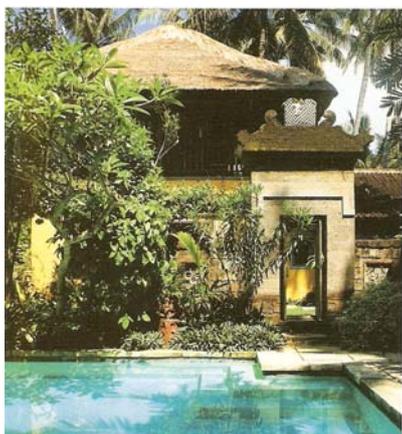

สวนป่าที่ร่มครึ้มเป็นที่นิยมมากกว่าสวนป่าโปร่งในยุคที่ผ่านมา (ธนาศรี ,2549, น.60)

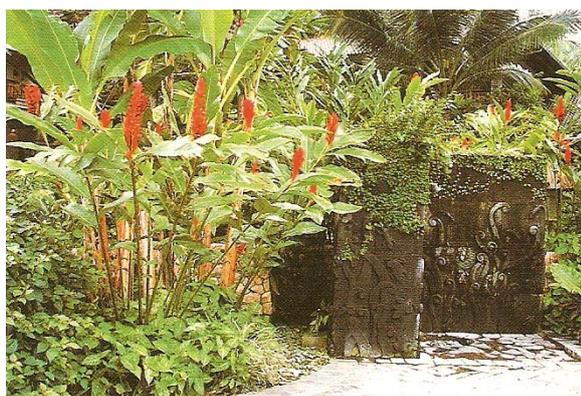
สวนป่า สวนธรรมชาติที่ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ การใช้หินก้อนโตประดับสวนและการใช้ดอกไม้สีสดๆเริ่มหายไปจากสวนป่าในสมัยนี้กลายเป็นสวนป่าที่เน้นสีเขียวและความครึ้มของต้นไม้ตามกระแสนิยมสวนแนวธรรมชาติที่เข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ สนามหญ้าดอกสีสดในสวนหรือไม้ดอกล้มลุกซึ่งต้องการแสงแดดมากถูกลดความสำคัญลง นอกจากนี้สวนบรรยากาศเรียบง่ายแนว

สวนบ้านหรือสวนผักเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น เช่นเดียวกับสวนทรอปิคอล (tropical) เน้นสวนที่มีต้นไม้ที่ให้ความร่มครึ้มเป็นธรรมชาติ เน้นไม้ชนิดที่ดูดิบ ชื่น มีเท็กเจอร์ค่อนข้างหยาบ เช่น มะพร้าว ไม้กลุ่มกล้วย ก้ามกุ้ง เฮลิโคเนีย เฟิร์น เตย ชิง ข่า พิไลเดนดรอน (ธนาศรี 2549 : 60-62 ; 2550 : 78,146,152)

สวนบาหลี่เป็นสวนอีกสไตล์หนึ่งเริ่มเป็นที่นิยมในสมัยและยังที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อิทธิพลของสวนบาหลี่ทำให้เริ่มนำวัสดุที่นำมาใช้ตกแต่งสวน นอกเหนือไปจากการปลูกต้นไม้และทำบ่อน้ำ ไม่ว่าจะเป็นงานประติมากรรม ตุ๊กตาดินเผา หม้อไห ไม้แกะสลัก หินแกะสลัก เข้ามาตกแต่งสวนบ้าน (ธนาศรี 2549 : 66)

สวนเขตร้อนกับสถาปัตยกรรมแบบ
บาหลี่ (ธนาศรี, 2549, น.66)

กำแพงสลักลวดลายแบบบาหลี่เป็นฉาก
หลังให้กับสวน (ธนาศรี, 2549, น.66)

การผลิตต้นไม้ในลักษณะ mass production ที่มีการผลิตและจัดเตรียมไม้ชนิดที่ตลาดนิยมไว้รองรับครั้งละมากๆที่เกิดขึ้นในยุคนี้ช่วยทำให้สวนบ้านเริ่มขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ (ธนาศรี 2549 : 71) แพ้ชั้นสวนเริ่มหันมาให้ความอบอุ่นและเป็นกันเองแทนสวนหรูหราเพื่อเสริมบารมีของบ้าน พร้อมกับอิทธิพลของสวนบาหลี่ ทำให้สวนบ้านเต็มไปด้วยอุปกรณ์ตกแต่งสวนจำพวกร่มผ้าใบที่ค้นคว้ามาจากไม้ ตุ๊กตาหินทรายและตุ๊กตาดินเผาแฮนด์เมดรูปต่างๆ (ธนาศรี 2549 : 71, 76)

ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา การจัดตกแต่งสวนเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก คนไทยนิยมจ้างนักออกแบบและนักจัดสวนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีตลาดต้นไม้เกิดขึ้นอีกหลายแห่ง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้คนในวงการไม้ประดับและค่านิยมของคนสมัยใหม่ที่หันมาสนใจธรรมชาติ

ตลาดต้นไม้ที่เกิดขึ้นมาใหม่มีทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและเขตชานเมืองย่านที่พักอาศัย รวมทั้งในเขตต่างจังหวัด และร้านต้นไม้ริมทางหลวงของทุกๆจังหวัด (อุไร 2549 : 152-153) แม้ช่วงที่เศรษฐกิจซบเซา สวนกลับไม่ได้รับผลกระทบจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจมากนัก เพราะคนหันมาใส่ใจกับตัวเองและตกแต่งบ้านเรือนให้สวยงามน่าพักผ่อนเพื่อลดความเครียดจากเหตุการณ์ภายนอก ประกอบกับกระแสเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ดีและการดูแลสุขภาพ สวนบ้านจึงเป็นคำตอบของสถานที่ให้สวยงามและสดชื่นเพื่อพาออกไปจากความกระด้างและความแห้งแล้งของเมือง (ธนาศรี : 2549 : 98 ; อุไร : 2549 : 152)

คนไทยเองก็ให้คุณค่ากับสวนและนิยมว่าจ้างนักจัดสวนมากขึ้น ในขณะที่แหล่งข้อมูลความรู้ตลอดจนวัสดุต่างๆก็มีมากขึ้น เกิดเทคโนโลยีใหม่ๆที่เอื้อต่อคนที่ต้องการจัดสวนเอง จึงเป็นเรื่องปกติที่จะเห็นสวนสวยๆแทรกตัวอยู่ตามพื้นที่ขนาดเล็กๆทั่วไป

สวนบ้านที่โดดเด่นในยุคนี้ก็คือ สวนในโครงการบ้านจัดสรรใหม่ๆที่ได้รับการตั้งชื่อให้สื่อถึงสไตล์ “เปรี้ยวๆ” หรือการยกคำอธิบายที่ดู “เก๋เก๋” รวมทั้งการสร้าง “คอนเซ็ปต์” มากำกับเรื่องราวของสวน ทำให้เจ้าของบ้านมีคำอธิบาย “เปรี้ยวๆเก๋ๆ คุณดีมีสไตล์” มาอธิบายสวนของตนเอง (ธนาศรี 2549 : 100) ในยุคนี้เกิดสวนสไตล์และรูปแบบใหม่ๆมากมาย ควบคู่กับสวนสไตล์เดิมๆที่ยังคงมีผู้ชื่นชอบอยู่

สวนสไตล์ของสวนซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนี้ยังคงเป็นสวนทรอปิคัล แต่เป็นสวนทรอปิคัลที่มีปรับและเติมแต่งให้ต่างกันออกไป เช่น สวนโมเดิร์นทรอปิคัล ที่นำสวนทรอปิคัลมาแต่งด้วยวัสดุที่ทันสมัยและลดทอนองค์ประกอบให้เรียบง่าย (ธนาศรี 2549 : 102) สวนแนว “คอนเทมโพรารี” ที่เกิดจากการผสมผสานรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อก่อให้เกิดรูปลักษณ์ใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นการดึงวัสดุโบราณมาจัดวางด้วยวิธีการใหม่ๆ รวมทั้งนำองค์ประกอบศิลปะของสวนหรือศิลปะของนานาชาติที่เจ้าของบ้านประทับใจไม่ว่าจะเป็นกลิ่นอายแบบบาฮาลี โมริอคโก โบฮีเมีย จีน ญี่ปุ่น อินเดีย หรือฝรั่ง มาผสมผสานกันจนได้สวนอีกแนวหนึ่ง (ธนาศรี 2549 : 108)

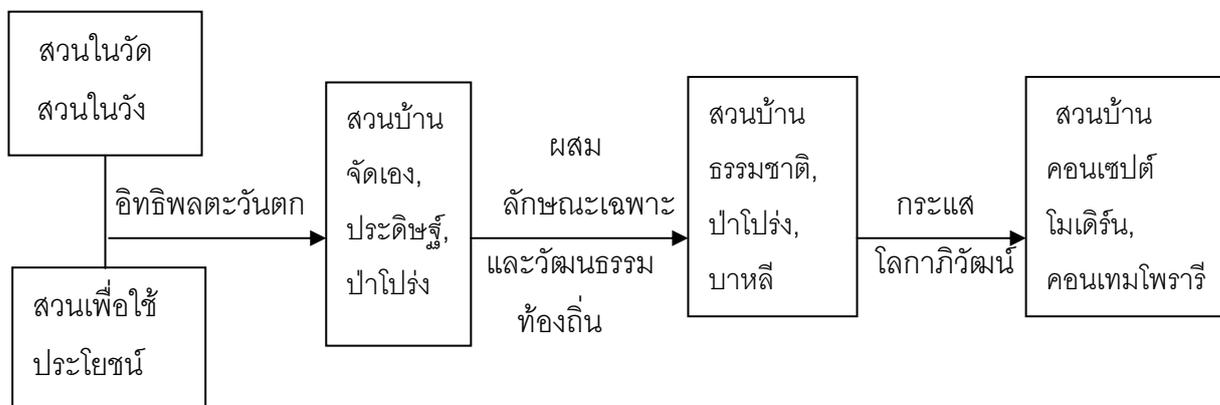
สวนทรอปิคัลโมเดิร์นที่ใช้ไม้เขตร้อน แต่ ออกแบบให้ทันสมัยด้วยพื้นเป็นเหลี่ยม กราฟฟิค (ธนาศรี, 2549, น.110)

สวนญี่ปุ่นร่วมสมัยซึ่งต่างจากสวนญี่ปุ่น แบบดั้งเดิมที่ได้รับความนิยมเมื่อ 20 ปีที่แล้ว (ธนาศรี, 2549, น.110)

สวนสมัยใหม่ยังสร้างความแตกต่างให้ตนเองโดยการไม่อิงกับสไตล์สวนที่เหมือนกัน แต่ สร้างของสวนของตนเองมีเรื่องราว หรือที่เรียกว่า “ธีม” (theme) เมื่อคนไทยเริ่มมองสวนเป็นงาน ศิลปะอย่างหนึ่งไฟในสวนจึงเข้ามาช่วยสร้างมิติและความงาม ช่วยให้เจ้าของสวนสามารถลงมา ใช้งานสวนในเวลาที่ยากลำบากได้ นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบใหม่ๆ เข้ามาเติมเต็มในพื้นที่สวนบ้าน ไม่ว่าจะ เป็น น้ำพุและน้ำตกในลักษณะที่เป็นกราฟฟิคมากกว่าที่จะเน้นความใกล้เคียงธรรมชาติ มุมสวนเล็กๆ พร้อมเสียงน้ำไหล) งานฮาร์ดสเคป อย่างลาน ระเบียง ชุ่ม หลังคา ทางเดิน รั้ว หรือ กำแพง เฟอร์นิเจอร์สวน งานประติมากรรมจากวัสดุที่หลากหลาย (ธนาศรี 2549 : 116-132)

จากข้อมูลความเป็นมาของสวนในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสวนในยุคสมัย ต่างๆ ที่ศึกษาด้วยมุมมองทางประวัติศาสตร์ทำให้เราทราบว่า ในระยะแรกนั้น สวนสวยงามเพื่อการตกแต่งสถานที่ที่ถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่พระราชวังของกษัตริย์เพราะสวนเป็นเครื่องแสดงถึงอภิสิทธิ์ และพระราชอำนาจของกษัตริย์ สวนเริ่มปรากฏในบ้านของชนชั้นนำอย่าง ขุนนาง คหบดีในสมัย รัชกาลที่สามเป็นต้นมา ก่อนที่จะปรากฏอยู่ในบ้านของชนชั้นสามัญหรือชนชั้นกลางเมื่อสมัย รัชกาลที่เจ็ดหรือช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 นับจากนั้น สวนบ้านได้กลายเป็นสิ่งที่คู่ตาสำหรับ สังคมไทยและเป็นสิ่งที่ชนชั้นกลางสามารถเข้าถึงได้มากขึ้นเรื่อยๆ จนในยุคปัจจุบัน สวนในบ้าน เป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก คนชั้นกลางที่มีกำลังทรัพย์ต่างมีสวนในพื้นที่บ้านเพื่อตกแต่ง ให้บ้านดูสวยงามอย่างสมบูรณ์ แม้แต่คนที่ไม่มีกำลังทรัพย์ บ้านที่มีสวนแบบชนชั้นกลางก็ยังเป็น ความใฝ่ฝันของพวกเขา พัฒนาการของสวนในสังคมไทยสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ ดังต่อไปนี้

(ดัดแปลงจาก แผนผังความเป็นมาของสวนทรอปิคัล (ธนาศรี 2549 : 116))

จึงสรุปได้ว่า ที่ทางของการจัดสวนในสังคมไทยเกิดขึ้นในบริบทของชนชั้นกษัตริย์และขุนนาง ก่อนที่สวนจะเข้ามาสู่พื้นที่บ้านของสามัญชน อย่างชนชั้นกลางในปัจจุบัน ที่ทางของสวนจึงเป็นการเคลื่อนตัวจากราชสำนักลงมาสู่บ้านของชนชั้นกลาง

ถึงแม้ว่าการศึกษาด้วยมุมมองทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้เราเห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงของสวนตามบริบททางสังคมและเป็นภาพของความสัมพันธ์ระหว่างสวนและชนชั้นทางสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป แต่การศึกษาด้วยมุมมองดังกล่าวยังเน้นที่บริบททางสังคมมากเกินไป ทำให้มองสวนในลักษณะ passive หรือมองว่า เมื่อบริบทเปลี่ยน สวนก็เปลี่ยนตามบริบทเหล่านั้น โดยไม่มองความสัมพันธ์แบบสองทางหรือความสัมพันธ์ที่กลับไปกลับมาระหว่างสวนและบริบทที่สวนอยู่ ว่าสวนและคนทำหน้าที่สะท้อนซึ่งกันและกันอย่างไร

มุมมองที่สนใจศึกษาสวนด้วยการมองความสัมพันธ์ของคนและสวนที่สะท้อนซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออกก็คือ มุมมองทางสังคมศาสตร์ ที่ได้รับการนำใช้โดยนักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา พวกเขาักศึกษาสวนด้วยการมองสวนในบริบทของสังคมปัจจุบัน โดยเน้นที่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสวนกับคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ของคนและสวนในมิติของการใช้ชีวิตในบ้าน ความสัมพันธ์แบบทุน ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสวน และสวนในฐานะที่เป็นรูปแบบการใช้ชีวิต การศึกษาสวนด้วยมุมมองทางสังคมศาสตร์สามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ

สวน : พื้นที่บ้านที่เลื่อนไหลและไม่ตายตัว สวน : การบริโภครวมชาติ บ้านและสวน : เวทีแสดง
ค่านิยมและวัฒนธรรม และบ้านและสวน : รูปแบบการใช้ชีวิตของชนชั้นกลาง

สวน : พื้นที่บ้านที่เลื่อนไหลและไม่ตายตัว

งานศึกษาสวนโดยมองว่าสวนเป็นพื้นที่บ้านที่เลื่อนไหลและไม่ตายตัว เป็นงานศึกษาทาง
มานุษยวิทยาสังคมของ Catherine Alexander ที่พูดถึงความเลื่อนไหลและไม่ตายตัวในพื้นที่สวน
ในประเทศอังกฤษไว้ในบทความเรื่อง The Garden as Occasional Domestic Space
Alexander เสนอว่าสวนเป็น Occasional Domestic Space ด้วยเหตุผลที่ว่าสวนเป็นพื้นที่กำลัง
ว่าจะเป็นพื้นที่ของบ้านหรือไม่ เพราะขอบเขตของสวนมีใช้ขอบเขตที่ตายตัวเหมือนกับขอบเขต
ของตัวบ้านที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นพื้นที่ภายในบ้าน (domestic space) ขอบเขตของ
สวนอาจมีการกั้นขอบเขตด้วยรั้วหรือแปลงดอกไม้ แต่ขอบเขตเช่นนั้นก็ไม่ใช้ขอบเขตที่ชัดเจน
ตายตัว ขอบเขตของสวนและพื้นที่สวนจึงเป็นขอบเขตที่ลื่นไหลและมีช่องโหว่ สวนจึงถือว่าและถูก
ใช้ราวกับว่าเป็นพื้นที่ของบ้านในบางครั้งบางคราวในฐานะที่เป็นพื้นที่แห่งการเปลี่ยนผ่าน

ในขณะที่พื้นที่สวนดูจะไม่มีเส้นแบ่งที่แน่นอนเหมือนกับตัวบ้าน แต่สวนก็ทำหน้าที่กั้น
อาณาเขตระหว่างเพื่อนบ้านที่อยู่ติดๆกันได้อย่างชัดเจน สวนถูกมองว่าเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลที่เพื่อน
บ้านจะล่วงล้ำสิ่งอื่นๆเข้ามาไม่ได้ ขอบเขตของสวนจึงถูกออกแบบให้อยู่บนพื้นที่ที่เจ้าของมี
กรรมสิทธิ์อยู่เท่านั้น

ภายในสวนเองก็มีการแบ่งระหว่างสวนต่างๆของสวนกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสวนนั้นๆ
ซึ่งเป็นทั้งการแบ่งทางกายภาพและกฎที่คอยกำกับอยู่ สวนเป็นเส้นแบ่งระหว่างข้างใน/ข้างนอก
ความสะอาด/ความสกปรก ธรรมชาติ/วัฒนธรรม ในขณะที่สวนเปลี่ยนเพราะต้นไม้เจริญเติบโต
ตามธรรมชาติ สวนก็ถูกควบคุมให้อยู่ในกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมของคน สวนเป็นสิ่งที่อยู่บนเส้น
ต่อเนื่องระหว่างสิ่งที่ธรรมชาติที่สรรสร้างขึ้นมา กับสิ่งที่ถูกควบคุมด้วยฝีมือของคน พื้นที่สวนจึงเป็น
พื้นที่ที่ธรรมชาติและฝีมือของมนุษย์มาบรรจบกันจนเกิดความต้องการสร้างสรรค์สวนขึ้นมาและ
การสร้างความต้องการในการจัดสวนขึ้นมา (Catherine Alexander 2002 : 861-862)

นอกจากนี้ สวนยังมีช่วงที่สวยที่สุด มีช่วงที่เติบโต และช่วงที่ต้นไม้ตายลง การจัดสวนจึง
ไม่ใช่เป็นการกระทำที่สามารถควบคุมสวนได้ทั้งหมด สวนจึงเป็นพื้นที่แห่งการปะทะกันระหว่าง
การควบคุมและการขยายออก ซึ่งเกิดจากการขยายออกการเติบโตของต้นไม้ที่ต่อต้านอยู่กับ
ความต้องการเป็นระเบียบและต้องการให้ต้นไม้อยู่อย่างเป็นสัดส่วน (Alexander 2002 : 863)

เหตุผลต่อมาที่ Alexander นำมาสนับสนุนความลื่นไหลและไม่ตายตัวของสวนคือการ
มองความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและสวนผ่านกฎเกณฑ์ (order) Alexander พบว่าสถานะของ

กฎเกณฑ์ที่ควบคุมพื้นที่สวนและพื้นที่บ้านเป็นความสัมพันธ์ที่หลากหลายทีเดียว เธอแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างสวนและบ้านเป็น 3 รูปแบบคือ

1. Order (การนำกฎเกณฑ์เดิมมาใช้)

ความสัมพันธ์แบบแรกคือ พื้นที่สวนใช้กฎเกณฑ์เดียวกับพื้นที่บ้าน กฎเกณฑ์ดังกล่าวคือ โครงสร้างแบบด้านหน้าไปสู่ด้านหลัง (front-to-back) โครงสร้างแบบด้านหน้าไปสู่ด้านหลังที่ผู้คนให้ความสำคัญกับพื้นที่สวนหน้าของบ้าน (ห้องรับแขก/ชั้นบนของบ้าน) ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นสาธารณะมากกว่าพื้นที่ด้านหลังบ้าน (ในครัว/ห้องชั้นใต้ดิน) ที่มีความเป็นส่วนตัว ดังจะเห็นได้จากการสร้างเทอร์เรสซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับต้อนรับบุคคลภายนอก (พื้นที่สาธารณะ) ไว้ด้านหน้าบ้าน และผลักห้องครัวไปไว้ด้านหลังบ้าน ห้องครัวเป็นเสมือนหลังฉากสำหรับเตรียมกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีความเป็นสาธารณะ การเตรียมนี้เองที่เป็นเหมือนการเปลี่ยนผ่านซึ่งห้องครัวถูกใช้เป็นสถานที่ที่เปลี่ยนวัตถุดิบในการทำอาหารให้กลายเป็นอาหารสำหรับครอบครัว

โครงสร้างบ้านแบบนี้ถูกนำไปในสวน สวนทั้งในเมืองและชานเมืองได้รับโครงสร้างแบบด้านหน้าไปสู่ด้านหลัง หรือ แบบจากความเป็นคนอื่นสู่ความเป็นของเราและความเป็นฉันคนเดียว (from you, to us, to me) อยู่เสมอ พื้นที่ทางเดินในสวนได้แบ่งแยกบ้านออกจากสวนที่เหลืออยู่ พื้นที่ด้านหน้าที่มีสวนมีโต๊ะและเก้าอี้วางไว้ในสวนช่วงหน้าร้อนจะสามารถมองเห็นวิวของสวนทั้งสวน พื้นที่บริเวณเทอร์เรสหรือพื้นที่ตรงกลางจะทำให้เห็นวิวเฉพาะสวนสนามหญ้า สนามหญ้าจะเป็นพื้นที่สวนหลังบ้านหรือพื้นที่สวนที่หลบสายตามากที่สุด ซึ่งมักเป็นพื้นที่สำหรับการปลูกพืชผักสวนครัว พื้นที่เก็บของรกๆ รวมทั้งราวตากผ้า การแบ่งเช่นนี้เป็นการปกปิดพื้นที่ที่ใช้ในการทำงาน(ใช้แรงงาน)(863) ด้วยการกำหนดให้พื้นที่สำหรับการโซวีให้คนอื่นเห็นมาอยู่ด้านหน้าของสวน เหมือนกับที่บ้านมีห้องรับแขกชั้นบนสำหรับเปิดเผยและห้องใต้ดินสำหรับปกปิด (Alexander 2002 : 864)

2. การสร้างกฎเกณฑ์/ความหมายใหม่ (Reorder)

การสร้างกฎเกณฑ์/ความหมายใหม่บนโครงสร้างแบบด้านหน้าไปสู่ด้านหลังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิดเรื่องพื้นที่บ้านและเวลา และสร้างบริบทใหม่ให้กับบ้าน ยกตัวอย่างเช่น เมื่อดอกไม้จากสวนถูกนำไปให้คนป่วย ความป่วยถูกนำมาสู่สวน และดอกไม้ก็ถูกนำมาสัมพันธ์กับความเจ็บป่วย คุณสมบัติเกี่ยวกับการขอให้มีความสุขที่ดีก็ถูกสร้างขึ้นมา เช่นเดียวกับความคิดเรื่องการนำความคิดเรื่องการนำความเป็นชนบทของสวนมาใส่ในพื้นที่บ้านเพื่อต่อต้านกับสุขอนามัยที่ไม่ดีและ อาชญากรรมในเมือง

การสร้างกฎเกณฑ์/ความหมายใหม่จากโครงสร้าง from you, to us, to me ให้กลายเป็น โครงสร้างที่กลับไปกลับมาระหว่างพื้นที่สวนและพื้นที่บ้านเห็นได้จาก กิจกรรมการซักผ้าที่มาจาก พื้นฐานความคิดที่ว่าให้ความสกปรกจากในพื้นที่บ้านถูกชะล้างออกไปและถูกแสงแดดเผาด้วยการนำเสื้อผ้าไปตากนอกบ้าน และการทำให้เสื้อมีกลิ่นเหมือนกับที่ที่มันมา(นอกบ้าน)ด้วยการ ตากเสื้อในสวน นอกจากนี้สิ่งของจากในบ้านที่คนไม่ต้องการแล้วยังถูกกำจัดออกจากบ้านโดย การนำออกไปนอกพื้นที่บ้านผ่านการทิ้ง เช่น การทิ้งเปลือกมันฝรั่งลงไปบนดินในสวนเพื่อสร้าง ความอุดมสมบูรณ์ให้แก่สวน เมื่อความอุดมสมบูรณ์นั้นช่วยให้สวนงอกงาม ส่วนต่างๆของสวน เช่นดอกไม้ และผักผลไม้ก็กลับเข้ามาอยู่ในบ้านอีกครั้ง (Alexander 2002 : 865)

3. การไม่น่ากฎเกณฑ์ที่เคยใช้กับบ้านมาใช้กับสวน (disorder)

ถึงแม้ว่าสวนจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างเกี่ยวกับพื้นที่และเวลาของบ้านและมีการแบ่ง พื้นที่เช่นเดียวกับบ้าน แต่เมื่อใช้การมองแบบฟูโกต์ สวนกลายเป็น heterotopia หรือพื้นที่ที่เต็มไปด้วย การผสมปนเปของรหัส (code) และความหมาย (signifier) สถานที่ที่เป็นมากกว่าการกระทำ ในชีวิตประจำวัน (place beyond practice of everyday life) กฎที่เคยใช้ในชีวิตประจำวัน แบบเดิมจึงไม่ถูกนำมาใช้ ยกตัวอย่างเช่น การวิ่งเล่นในสวนของเด็กถือว่าเป็นกิจกรรมเหมาะสม และไม่สร้างความสกปรกเลอะเทอะ (Alexander 2002 : 865) การเล่นที่ถือว่าเป็นสิ่งที่เลอะเทอะ ในบ้านกลับถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์และทำให้ร่างกายแข็งแรงเมื่อกิจกรรมในเกิดขึ้นในสวน การทำอาหารสามารถเกิดขึ้นในสวนได้ในโอกาสพิเศษเท่านั้น และยังกลายเป็นกิจกรรมของผู้ชาย ทั้งๆที่การทำอาหารเป็นกิจกรรมในบ้านของผู้หญิง โครงสร้างของการแบ่งหน้าที่ตามเพศในบ้าน กลับเป็นไปในทางตรงกันข้ามเมื่อเกิดในพื้นที่สวน โครงสร้างของการแบ่งประเภท (categories) กลับใช้ไม่ได้กับพื้นที่สวน เช่นเดียวกับกฎระเบียบที่คนเคยใช้ในบ้านก็ผ่อนคลายและเลื่อนรางเมื่อ อยู่ในพื้นที่สวน

จึงสรุปได้ว่า ด้วยมุมมองทางวัฒนธรรมของนักมานุษยวิทยาสังคม สวนมีลักษณะเป็น occasional หรือ มีลักษณะสั้นไหล/ยืดหยุ่น/ไม่เป็นไปตามสิ่งที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน สวนจึง เป็นเสมือนตัวแบบของนัยยะของบางสิ่งที่เป็นมากกว่าตัวมันเอง สวนจึงเป็นตัวแบบของการ จำลองจักรวาล เหมือนที่ฟูโกต์ (Alexander 2002 : 869 citing Michel Foucault 1986 : 26) กล่าวว่า “เป็นกล่องใบเล็กที่บรรจุโลกไว้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นทั้งหมดของโลกใบนี้”

สวน : การบริโภครวมชาติ

นอกจากการศึกษาสวนจากความสัมพันธ์ระหว่างสวนกับตัวบ้านที่ลึนไหลและไม่ตายตัว การศึกษาสวนเชิงวิพากษ์ที่มองเชื่อมโยงสวนเข้ากับระบบทุนนิยมของ Todd Gitlin ก็เป็นมุมมองเกี่ยวกับสวนที่น่าสนใจเช่นกัน Gitlin ได้เสนอไว้ในบทความชื่อ Domesticating Nature ว่า ธรรมชาติกำลังถูกบริโภคด้วยทุน จากพื้นฐานความคิดที่ว่า 'ถ้าความเป็นป่า (wildness)' กำลังจะหมดไป เราก็จะตั้งความเป็นป่ามาไว้ในพื้นที่ใกล้ๆตัวเรา' ดังนั้น เมื่อผู้คนรับรู้ว่ธรรมชาติกำลังถูกคุกคาม พวกเขาจึงตั้งธรรมชาติเข้ามาอยู่ในความครอบครองของเขา (Domestication) เหมือนกับที่ Gitlin พบว่าหน้าต่างของอาคารบ้านเรือนในเกาะแมนฮัตตันในนิวยอร์กแทบทุกหลังมีต้นไม้ประดับประดับอยู่ และสวนไม้แขวนกำลังเป็นแฟชั่นที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในเยอรมันนี้

ในการทำการตลาดเพื่อเชิญชวนลูกค้าให้เข้ามาใช้บริการที่ร้านจึงใช้วิธีสร้างสิ่งที่น่าสนใจ (ความเป็นธรรมชาติ / สวน) ไว้ในพื้นที่ร้านบนพื้นฐานความคิดของการบริโภครวมชาติด้วยทุน เช่นกัน ดังจะเห็นได้จาก การที่ร้านกาแฟและร้านอาหารต่างแขวนกระถางต้นไม้ไว้ที่หน้าต่างของร้านของตนเอง การตกแต่งร้านอาหารด้วยตุ๊กตา การนำต้นไม้มาตกแต่งบริเวณล็อบบี้ปาร์กเม้นท์ การออกแบบโรงแรมไฮแอท รีเจนซี่ ที่ซานฟรานซิสโกที่ผนวกรวมตัวโรงแรมให้เข้ากับธรรมชาติ ด้วยการออกแบบให้ลูกค้าสามารถมองเห็นทัศนียภาพของทะเลที่ตนเองอยู่ภายใต้หลังคาของโรงแรม และแนวโน้มการออกแบบของสถาปนิกอเมริกันที่ยึดหลักการออกแบบพื้นที่ให้สอดคล้องกับธรรมชาติด้วยการใส่ความเป็นธรรมชาติเข้าไปในพื้นที่นั้นมากขึ้นเรื่อยๆ

Gitlin ยังเสนอต่อ การบริโภครวมชาติด้วยทุนนั้นเป็นไปในระดับที่รุนแรงและเป็น การบริโภคที่บ้าคลั่ง ดังตัวอย่างที่เขายกให้เห็นถึงดูเอาสินค้าที่แสดงถึงความเป็นธรรมชาติจำนวนมากเข้ามาอยู่ในพื้นที่ที่ความเป็นธรรมชาติหายไป เช่น การที่พ่อค้าจากตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกาขับรถไปเอาแคสต์จากแอริโซนามาขายป้อนตลาดต้นไม้หายาก นักป้ากว่าร้อยล้านตัวถูกจับมาป้อนตลาดสัตว์เลี้ยงหายากที่มีคนหลงใหลมากขึ้นเรื่อยๆ

ในมุมมองของ Gitlin สวนก็เป็นการบริโภครวมชาติด้วยทุนแบบหนึ่ง เพราะสวนเป็นพื้นที่ที่เกิดจากการจัดการระหว่างความต้องการธรรมชาติและความเป็นของที่น่าสนใจ ซึ่งกลไกของระบบตลาดที่กำลังทำให้เป็นสินค้าที่หรูหรา (luxuries) และสะท้อนให้เห็นแต่ความสวยงามของธรรมชาติ (romanticize) (Gitlin n.d. : .291-293)

บ้านและสวน : เวทีแสดงค่านิยมและวัฒนธรรม

ความหมายที่ผู้คนให้กับบ้านและพื้นที่สวนเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในงานศึกษาทางสังคมศาสตร์ งานวิจัยที่ศึกษาความหมายเกี่ยวกับบ้านชี้ให้เห็นว่าบ้านและสวนเป็นพื้นที่แห่งความหมายที่ทำให้เราเห็นถึงค่านิยมของเจ้าของบ้านและวัฒนธรรมของสังคมนั้น

งานศึกษาของ Joanne Hollows ที่รวบรวมความหมายทางวัฒนธรรมที่ผู้คนให้กับบ้านเสนอว่า บ้านสื่อให้ผู้คนรู้สึกถึงความปลอดภัย (security) ความสะดวกสบาย (comfort) ความสนิทสนมคุ้นเคย (intimacy) ชีวิตที่ดี (moral life) และเป็นสวรรค์ที่ห่างไกลจากพื้นที่สาธารณะที่เต็มไปด้วยความไม่มั่นคง ความอันตราย ความไม่เป็นส่วนตัว และความเลวร้าย ในช่วงกลางศต. ที่ 19 บ้านในอังกฤษและอเมริกาต่างได้รับการมองว่าเป็น สถานที่พิเศษ สถานที่สำหรับการเป็นตัวของตัวเอง สถานที่สำหรับการลงหลักปักฐาน สถานที่ที่ปลอดภัย อบอุ่น สนิทสนม และเป็นมิตร เป็นสถานที่ที่อุทิศให้กับการแต่งงานและครอบครัว ให้กับศีลธรรมและความดีงาม ให้กับการพักผ่อนหย่อนใจมากกว่าการทำงาน รวมทั้งเป็นเวทีสำหรับการแสดง 'รสนิยมที่ดี' ผ่านการบริโภคบ้านและของแต่งบ้านที่เหมาะสม (Joanne Hollows 2008 : 17 citing Ryan 1981 ; Matthew 1987 ; Sparke 1995 ; Hepworth 1999 ; Tosh 1999 ; Davidoff and Hall 2002)

งานศึกษาของ D. Hall (1993) แสดงให้เห็นว่า การออกแบบบ้านที่สร้างใหม่ในอเมริกาเป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมมากกว่าการปรับเปลี่ยนตามรูปแบบบ้านที่มีมาก่อน บ้านถูกสร้างในพื้นที่ด้านหลังที่ดินให้ห่างไกลถนนเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัว ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา พื้นที่ที่เคยสร้างเป็นห้องคนรับใช้หายไปและครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นทำให้มีการออกแบบห้องครัวให้เชื่อมต่อกับห้องนั่งเล่นมากขึ้น ความต้องการสวนในบ้านกลับมาเข้มข้นขึ้นอีกครั้ง โดยสร้างสวนเป็นเสมือนรั้วเพื่อความเป็นส่วนตัว นอกจากนี้สวนยังถูกมองในฐานะที่เป็นงานอดิเรก ผักที่ปลูกในสวนบ้านจึงเป็นพืชเพื่อความสวยงามมากกว่าการใช้ประโยชน์ดังเช่นที่ผ่านมา (D. Hall 1993 citing Micheal Emmison and Philip Smith 2004 : 156)

งานศึกษาของ Gullestad ที่ศึกษาความหมายของบ้านด้วยมุมมองสาย Material Culture แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ยืนยันถึงขอบเขตระหว่างพื้นที่ส่วนตัวของบ้านและพื้นที่สาธารณะนอกบ้านคือสัญลักษณ์ที่แสดงถึงค่านิยมและความสัมพันธ์ของคนในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง อัตลักษณ์ของตัวเอง อัตลักษณ์ของครอบครัว ชีวิตการแต่งงาน ความรัก ความใกล้ชิด การแบ่งปัน การอยู่ร่วมกัน มีชีวิตที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นอิสระและอยู่ได้ด้วยตัวเอง ความปลอดภัย ความอุ่นใจ การอยู่ในระเบียบและการควบคุม ความสงบเงียบ ความสะดวกสบาย ใช้งานได้จริง และเป็นที่ตั้งของกลุ่มอ้างอิงทางสังคม (Hollows 2008 : 84 citing Gullestad 1995 : 21-35)

เช่นเดียวกับงานของ Witold Rybczynski ที่เสนอผลการศึกษาที่คล้ายคลึงกับ Gullestad ว่าค่านิยมหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการจัดตกแต่งบ้าน คือ ความสบาย (comfort) ความสบายได้เข้ามามีบทบาทในวัฒนธรรมเกี่ยวกับบ้านแบบสมัยใหม่ที่แยกพื้นที่สาธารณะออกจากพื้นที่ส่วนตัว ด้วยการช่วยทำให้ความเป็นพื้นที่ส่วนตัวแยกออกมามากขึ้น (Hollows 2008 : 84-85 citing Rybczynski 1987 17)

งานวิจัยในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นว่า บ้านและสวนเป็นพื้นที่หรือเวทีที่ทำให้เราแสดงให้เห็นค่านิยมและวัฒนธรรมที่ผู้คนยึดถือ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องความสะดวกสบาย ความเป็นส่วนตัว ครอบครัวยุคใหม่ ความปลอดภัยและความมีศีลธรรม เป็นต้น

บ้านและสวน : รูปแบบการใช้ชีวิตของชนชั้นกลาง

งานศึกษากลุ่มหนึ่งที่ศึกษาเรื่องความหมายของบ้านและการตกแต่งบ้าน ในแง่มุมของการออกแบบ แฟชั่นและมองการตกแต่งบ้านบนเหตุผลเรื่องความสุนทรีย์ตามแนวคิดยุค Post Fordism ก็เป็นสำนักคิดที่มีอิทธิพลในการศึกษารูปแบบบ้านและสวนไม่แพ้กัน ข้อเสนอหลังของนักคิดสายนี้คือการให้ความสำคัญกับบ้านและสวนในฐานะที่เป็นสถานที่ที่ได้รับการจัดมองจากบุคคลภายนอกโดยมองว่า เจ้าของบ้านได้ใช้บ้านเพื่อสร้างและแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการใช้ชีวิตและอัตลักษณ์ที่แตกต่างของตนเอง (Hollows 2008 : 77 : 81)

เมื่อวัฒนธรรมการบริโภคเปลี่ยนจาก Fordism เป็นการบริโภคแบบ Post Fordism เนื่องจากการผลิตสินค้าไหลจำนวนมากๆ ไม่สามารถสร้างผลกำไรให้แก่ผู้ผลิตได้อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความวิตกกังวลว่าควรจะใช้สินค้าอะไรและจะใช้อย่างไรให้ตนเองมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างและโดดเด่นกว่าคนอื่น ผู้คนจึงหันไปพึ่งพาคำแนะนำจาก ‘ผู้เชี่ยวชาญ’ อย่างเช่น นักโฆษณา หนังสือ นิตยสารและสื่อที่เสนอเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ชีวิต (Hollows 2008 : 77)

เช่นเดียวกับการจัดตกแต่งบ้านและสวนด้วย เมื่อเจ้าของบ้านต้องการความรู้ความสามารถทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการจัดตกแต่งของบ้านและพื้นที่สวน หนังสือ นิตยสาร และสื่ออื่นๆที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลและให้คำปรึกษาว่าควรจะทำอย่างไรกับบ้าน (และพื้นที่นอกบ้าน) จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก (Hollows 2008 : 22) ความคิดเรื่องรูปแบบการใช้ชีวิตเริ่มกลายเป็นประเด็นสำคัญ สื่อต่างๆที่คอยแนะนำว่าควรจะนำรูปแบบการใช้ชีวิตแบบต่างๆเข้าสู่การใช้ชีวิตในบ้านได้อย่างไรก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนิตยสาร หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ต่างให้คำแนะนำในลักษณะที่ว่า ควรจะปรับปรุงการตกแต่งภายในบ้าน การจัดสวน และการทำครัวอย่างไร (Hollows 2008 : 78 citing Brunsdon 2001: 53-62)

การจัดตกแต่งบ้านไม่ได้ถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นทักษะที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝน แต่ในฐานะสถานะหนึ่งของรูปแบบการใช้ชีวิตในบ้านที่มีบุคคลอื่นคอยจ้องมอง (Attwood 2005 : 78) ดังเช่น งานศึกษาของ Lisa Taylor (2005) ที่แสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ในอังกฤษมักนำเสนอเกี่ยวกับความคิดใหม่ๆ ในการสร้างสวนที่สร้างความเพลิดเพลินอย่างมีสุนทรียะบนพื้นฐานของอัตลักษณ์เกี่ยวกับชนชั้นของผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ระดับชาติที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มชนชั้นกลางมักนำเสนอสวนในฐานะที่เป็น 'พื้นที่ของรูปแบบการใช้ชีวิต (lifestyle space)' ที่ผู้อ่านสามารถใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสื่อถึงความมีสุนทรียศาสตร์ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เน้นผู้อ่านที่เป็นชนชั้นล่างกลับเสนอว่าสวนเป็น 'ลักษณะพื้นฐานของความเป็นระเบียบเรียบร้อยบนแนวคิดเรื่องการรักษาไว้ซึ่งส่วนประกอบของสวนแบบที่เคยมีมาก่อนหน้านี้' (Hollows 2008 : 81 citing Taylor 2005 : 117-120)

งานศึกษาของ Taylor สอดคล้องกับงานศึกษาของ Ayse Öncü เรื่อง The Myth of 'Ideal Home' Travel across Cultural Borders to Istanbul ที่ศึกษาเกี่ยวกับอุดมคติเรื่องบ้านของชนชั้นกลางในเมืองอิสตันบูล ประเทศตุรกี Öncü พบว่า ท่ามกลางบรรยากาศการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ส่งผลให้โบชัวร์โฆษณาบ้านจัดสรรในชานเมืองอิสตันบูลนำความคิดเรื่องบ้านในอุดมคติแบบสากลที่พูดถึงเรื่องการใช้ชีวิตในสถานที่ที่เต็มไปด้วยสภาพแวดล้อมที่ดีมาเป็นจุดขาย ชนชั้นกลางในอิสตันบูลได้สร้างกลยุทธ์ทางสังคมและการปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในการสร้างระยะห่างระหว่างชนชั้นด้วยการสร้างรูปแบบการใช้ชีวิตแบบใหม่ที่ที่บ้านชานเมืองแตกต่างจากชนชั้นอื่นๆ นั่นคือ การมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่ห่างไกลจากความยากจน จากผู้อพยพเข้าเมือง จากความหนาแน่นของคน จากความสกปรกและจากรถติด และการเข้าไปอยู่ในโลกที่ปลอดภัย ตามความคิดเรื่องบ้านในอุดมคติที่แสดงออกมาผ่านอากาศที่สดชื่น น้ำใสสะอาด ชีวิตที่มีสุขภาพดี สถานที่ที่มีพื้นที่ให้ผู้ใหญ่และเด็กมีกิจกรรมร่วมกัน เล่นกีฬาด้วยกันและอยู่ร่วมกันท่ามกลางเตาบาร์บีคิวในสวน

เมื่อชนชั้นกลางย้ายที่อยู่อาศัยจากอพาร์ทเมนต์ในเมืองอิสตันบูลเข้าไปอยู่ในบ้านที่มีพื้นที่สวน ชนชั้นกลางชาวอิสตันบูลจึงถือว่าเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการสร้างเส้นแบ่งทางวัฒนธรรมและการสร้างเขตแดนที่แยกตนเองออกจากกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่เมือง ด้วยการรับเอามายาคติเรื่องการบริโภคบ้านในอุดมคติ ซึ่งเป็นมายาคติที่ยึดถือกันทั่วโลกมาใช้กับตนเอง (Öncü 1997 : 56-71)

งานวิจัยกลุ่มนี้แสดงให้เห็นว่า บ้านและสวนของชนชั้นกลางถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของรูปแบบการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ถูกจ้องมองและได้รับการแนะนำจากสื่อต่างๆ ด้วยเหตุนี้ บ้านและสวนจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างระยะห่างทางสังคมของชนชั้นกลาง

การศึกษาสวน(และบ้าน)ด้วยวิธีการทางสังคมศาสตร์ที่ไม่ได้มองเฉพาะตัวสวน แต่มองความสัมพันธ์ระหว่างสวนกับคนช่วยให้เราเห็นภาพของสวนที่ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสวนหรือสไตล์ของสวนที่เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นและจางหายไปตามยุคสมัยทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเหมือนกับการศึกษาสวนด้วยมุมมองทางประวัติศาสตร์ มุมมองทางสังคมศาสตร์ช่วยให้เราเข้าใจความหมายของสวนในระดับของผู้คนที่ใช้และเป็นเจ้าของสวนและเจ้าของบ้านที่มีความสัมพันธ์กับสวนของตนเองด้วยความหมาย ความรู้สึก ค่านิยม และรูปแบบการใช้ชีวิต

งานวิจัยที่ใช้แนวการวิเคราะห์ชนชั้น รสนิยม และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์

นอกจากงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสวนโดยตรงแล้ว งานศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการงานศึกษาเรื่อง สวนในบ้าน : การสร้างความโดดเด่นทางสังคม ก็คืองานศึกษาที่ใช้แนวการวิเคราะห์ชนชั้น รสนิยม และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการศึกษาสวนบ้าน ผู้ศึกษาพบว่าการศึกษาด้วยประเด็นดังกล่าวเป็นแนวการศึกษาที่ได้รับความนิยมทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ชนชั้น รสนิยม และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ มีดังนี้

งานศึกษาเรื่อง Consuming Kitchens : Taste, Context and Identity Formation (2001) ของ Dale Southerton ได้นำความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการวิเคราะห์การบริโภคเพื่อบ้าน Southerton พบว่าการเลือกห้องครัวและความคิดเกี่ยวกับห้องครัวถูกกำหนดโดยชนชั้นทางสังคม ชนชั้นล่างมักมองห้องครัวในด้านประโยชน์ใช้สอย ในขณะที่ชนชั้นกลางระดับผู้เชี่ยวชาญ (professional) และระดับผู้จัดการกลับมองห้องครัวว่าเป็นสถานที่ในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์และแสดงถึงชาติตระกูลของเจ้าของบ้าน ผ่านการออกแบบ รวมทั้งยังเป็นการลงทุนเพื่อสร้างความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตครอบครัว ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ชนชั้นกลางใช้ห้องครัวเป็นพื้นที่สำหรับรูปแบบการใช้ชีวิต (lifestyle space) ที่พวกเขาสามารถโชว์ความคิดและความสามารถในเรื่องการออกแบบ (Southerton 2001 citing Hollow 2008 : 80)

งานของ Ian Woodward (2003 : 394) ก็เข้ามาสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวเช่นกัน เขาพบว่าชนชั้นกลางในออสเตรเลียสนใจการออกแบบบ้านของตนเองเสมือนกับว่าเป็นวิถีทางในการ

แสดงออกถึงชนชั้นที่แตกต่างของตนเอง ผู้ถูกสัมภาษณ์ที่เป็นชนชั้นกลางของออสเตรเลียต่างซื้อไอเดียที่สามารถทำให้บ้านเป็นบ้านที่ 'สะดวกสบายและผ่อนคลาย' เขาเชื่อว่าความคิดเรื่องการแสดงออกถึงตัวตนของตนเองในเรื่องสุนทรียะด้วยบ้านนั้นก็มีความแตกต่างกันในหมูชนชั้นกลางด้วยกันเอง ชนชั้นกลางชาวออสเตรเลียได้สร้างประสบการณ์และเล่นกับรูปแบบและสินค้าที่ถูกออกแบบมาเป็นอย่างดี (Woodward 2003 : 394 citing Hollow 2008 : 81)

งานศึกษาของ Chris Allen เรื่อง Housing Market Renewal and Social Class พบว่าบ้านของชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีความหมายแตกต่างกัน ชนชั้นกลางต่างใช้บ้านที่มีขายในท้องตลาดเพื่อดำรงชนชั้นทางสังคมของตนเอง ส่วนชนชั้นล่างมองบ้านการจ้างงานมากกว่า โดยคนชั้นล่างจะซื้อบ้านหากบ้านหลังนั้นใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้ บ้านของชนชั้นล่างยังเป็นสถานที่อยู่ร่วมกันระหว่างคนในบ้านและคนอื่นๆ พวกเขาจึงมองว่าบ้านของเขาสะดวกสบายและเปิดต้อนรับคนอื่นๆ มากกว่าบ้านมิวโซว (display house) แบบบ้านของชนชั้นกลาง (Allen 2008 : 71-73)

มนฤทัย ไชยวิเศษ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและทัศนคติของคนในสังคมของอันเป็นผลมาจากกระบวนการรับสิ่งใหม่ และสาเหตุที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมเดิม โดยใช้ส้วมและเครื่องสุขภัณฑ์เป็นตัวอย่างของสิ่งใหม่ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ มนฤทัยพบว่า "ความคิดวิไลซ์แบบฝรั่ง" มีส่วนทำให้ส้วมและเครื่องสุขภัณฑ์กลายเป็นสิ่งที่แสดงสถานภาพทางสังคม เป็นสิ่งโอ้อวด เป็นโลกีย์วัตถุในการสร้างความสุขความพอใจ และกลายมาเป็นการบริโภคเชิงสัญลักษณ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ รวมถึงการมีลักษณะหลากหลายตามความซับซ้อนของวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน (มนฤทัย ไชยวิเศษ 2542 : (1))

นพวรรณ สุทธิศิลป์ ที่ศึกษาวิถีชีวิตหนุ่มเจ้าสำอาง พบว่าการบริโภคของหนุ่มเจ้าสำอางได้สร้างอัตลักษณ์ของพวกเขาออกมาผ่านการบริโภคสินค้า อัตลักษณ์ของหนุ่มเจ้าสำอางคือหญิงไยงกับสินค้าและการบริการ ยกตัวอย่างเช่น คนที่มีอัตลักษณ์ของนักธุรกิจจึงเลือกใส่เสื้อยี่ห้อโปโล คนที่มีอัตลักษณ์ของรสนิยมที่ทันสมัยและมีเอกลักษณ์ของตนเองจึงเลือกใช้โทรศัพท์มือถือโลรารุ่นที่มีดีไซน์บางเฉียบ เป็นต้น (นพวรรณ 2548 : (2) : 113)

ศรินธร รัตน์เจริญขจร ที่ศึกษากลุ่มลูกค้าของร้านกาแฟสตาร์บัคส์ที่สามารถสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้อย่างโดดเด่นผ่านการปรุงแต่งคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ให้กับกาแฟและร้านกาแฟ ในงานวิทยานิพนธ์ชื่อ ร้านกาแฟ : ความหมายในวัฒนธรรมไทยยุคบริโภคนิยม ผลการศึกษา คือ การบริโภควัฒนธรรมการดื่มกาแฟในร้านสตาร์บัค เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของคนได้ เพราะการบริโภคกาแฟสามารถสะท้อนตัวผู้ดื่มว่าเป็นผู้มีความรู้ จากการเลือกดื่มกาแฟสตาร์บัคส์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความรู้และยังสะท้อนถึงกลุ่มอัตลักษณ์ซึ่งเป็นกลุ่มชน

ชั้นกลางที่มีการศึกษา มีความรู้ความสามารถ และการใช้เวลาว่างในการบริโภคเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการใช้ชีวิตที่ขาดแคลนความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งดำเนินอยู่ท่ามกลางความสับสนของเมืองใหญ่ที่ถูกครอบงำด้วยระบบทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยม (ศรีนคร 2544 : 144-145)

จึงสรุปได้ว่า การศึกษาด้วยแนววิเคราะห์ชนชั้น รสนิยม และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์เป็นแนวการวิเคราะห์ที่มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายและสามารถนำมาใช้ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ได้เป็นอย่างดี โดยสิ่งที่นำมาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจชนชั้น รสนิยม และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ในสังคมก็มีความแตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ห้องครัว บ้าน ส้วมและสุขภัณฑ์ หนุมเจ้าสำอองรวมทั้งกาแฟสตาร์บัค

สรุปผลการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า มีงานทางสังคมศาสตร์ที่สนใจศึกษาเกี่ยวข้องกับสวนโดยตรงอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ประเด็นที่ใช้ในการศึกษาสวนนั้นเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมองเห็นสวนในฐานะที่เป็นพื้นที่บ้านที่เลือนไหลและไม่ตายตัวและสวนในฐานะที่เป็นการบริโภคธรรมชาติด้วยทุน

นอกจากนี้ยังมีงานที่สนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสวน แต่ไม่ได้ศึกษาที่สวนโดยตรง นั่นคือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบ้านและสวน โดยการมองว่าบ้านและสวนสามารถแสดงให้เห็นถึงค่านิยมและวัฒนธรรมได้ รวมทั้งมองว่าบ้านและสวนคือรูปแบบในการใช้ชีวิตของชนชั้นกลาง

ถึงแม้ว่าแนวการวิเคราะห์ที่ผู้ศึกษาใช้ในการศึกษาเรื่องสวนในบ้าน : การสร้างความโดดเด่นทางสังคมคือ แนวการวิเคราะห์ชนชั้น รสนิยม และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ซึ่งมีผู้นำไปใช้ในการศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีใครนำแนวการศึกษาดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาสวน โดยเฉพาะสวนสวยงามในบ้าน

การศึกษาเรื่อง สวนในบ้าน : การสร้างความโดดเด่นทางสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาสวนด้วยมุมมองทางสังคมวิทยา โดยใช้แนวคิดการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ และการสร้างความโดดเด่นทางสังคมที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับชนชั้น รสนิยม และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้คนใช้ในการบริโภคสวนมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สวนจึงเป็นการเปิดแ่งมุมมองในการมองเห็นสวนบ้านในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากงานศึกษาที่มีมาก่อนหน้านี้